

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః
శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే

॥ షట్సప్తతితమః సర్గః ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

శ్రీ రంగరామానుజ మహాదేశికన్

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః
శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ షట్సప్తతితమః సర్గః ॥

అంగదేన కంపనప్రజంఘయోర్ద్వవిదేన శోణితాక్షస్య మైందేన యూపాక్షస్య
సుగ్రీవేణ కుంభస్య వధశ్చ

ప్రవృత్తే సంకులే తస్మిన్ ఘోరే వీరజనక్షయే ।
అంగదః కంపనం వీరమాససాద రణోత్సుకః ॥ 6.76.1 ॥

ఆహలాయ సోఽంగదం కోపాత్ తాడయామాస వేగితః ।
గదయా కంపనః పూర్వం స చచాల భృశాహతః ॥ 6.76.2 ॥

స సంజ్ఞాం ప్రాప్య తేజస్వీ చిక్షేప శిఖరం గిరేః ।
అర్ధితశ్చ ప్రహరేణ కంపనః పతితో భువి ॥ 6.76.3 ॥

తతస్తు కంపనం దృష్ట్వా శోణితాక్షో హతం రణే ।
రథేనాభ్యపతత్ క్షిప్రం తత్రాంగదమభీతవత్ ॥ 6.76.4 ॥

సోఽంగదం నిశితైర్బాణైస్తదా వివ్యాధ వేగితః ।
శరీరదారణైస్తీక్ష్ణైః కాలాగ్నిసమవిగ్రహైః ॥ 6.76.5 ॥

క్షురక్షురప్రనారాచైర్వత్సదంతైః శిలీముఖైః ।
కర్ణిశల్యవిపారైశ్చ బహుభిర్నిశితైః శరైః ॥ 6.76.6 ॥

అంగదః ప్రతివిధ్ధాంగో వాలిపుత్రః ప్రతాపవాన్ ।
ధనురుగ్రం రథం బాణాన్ మమర్ష తరసా బలీ ॥ 6.76.7 ॥

శోణితాక్షస్తతః క్షిప్రమసించర్మ సమాదదే |
ఉత్పాత తదా క్రుద్ధో వేగవానవిచారయన్ || 6.76.8 ||

తం క్షిప్రతరమాప్లుత్య పరామృశ్యాంగదో బలీ |
కరేణ తస్య తం ఖడ్గం సమాచ్ఛిద్య ననాద చ || 6.76.9 ||

తస్యాంసఫలకే ఖడ్గం నిజఘాన తతోఽంగదః |
యజ్ఞోపవీతవచ్చైనం చిచ్ఛేద కపికుంజరః || 6.76.10 ||

తం ప్రగృహ్య మహాఖడ్గం వినద్య చ పునః పునః |
వాలిపుత్రోఽభిదుద్రావ రణశీర్షే పరానరీన్ || 6.76.11 ||

ప్రజంఘసహితో వీరో యూపాక్షస్తు తతో బలీ |
రథేనాభియయౌ క్రుద్ధో వాలిపుత్రం మహాబలం || 6.76.12 ||

ఆయసీం తు గదాం గృహ్య స వీరః కనకాంగదః |
శోణితాక్షః సమాశ్వస్య తమేవానుపపాత హ || 6.76.13 ||

ప్రజంఘస్తు మహావీరో యూపాక్షసహితో బలీ |
గదయాభియయౌ క్రుద్ధో వాలిపుత్రం మహాబలం || 6.76.14 ||

తయోర్మధ్యే కపిశ్రేష్ఠః శోణితాక్షప్రజంఘయోః |
విశాఖయోర్మధ్యగతః పూర్ణచంద్ర ఇవాబభౌ || 6.76.15 ||

అంగదం పరిరక్షంతౌ మైందో ద్వివిద ఏవ చ |
తస్య తస్థతురభ్యాశే పరస్పరదిదృక్షయా || 6.76.16 ||

అభిపేతుర్మహాకాయాః ప్రతియత్తా మహాబలాః |
రాక్షసా వానరాన్ రోషాదసిబాణగదాధరాః || 6.76.17 ||

త్రయాణాం వానరేంద్రాణాం త్రిభీ రాక్షసపుంగవైః |
సంసక్తానాం మహద్ యుద్ధమభవద్ రోమహర్షణం || 6.76.18 ||

తే తు వృక్షాన్ సమాదాయ సంప్రచిక్షిపురాహవే |
ఖడ్గేన ప్రతిచిక్షేప తాన్ ప్రజంఘో మహాబలః || 6.76.19 ||

రథానశ్వాన్ ద్రుమాంచైలాన్ ప్రతిచిక్షిపురాహవే |
శరౌఘైః ప్రతిచిచ్ఛేద తాన్ యూపాక్షో మహాబలః || 6.76.20 ||

సృష్టాన్ ద్వివిదమైందాభ్యాం ద్రుమానుత్పాట్య వీర్యవాన్ |
బభంజ గదయా మధ్యే శోణితాక్షః ప్రతాపవాన్ || 6.76.21 ||

ఉద్యమ్య విపులం ఖడ్గం పరమర్మవిదారణం |
ప్రజంఘో వాలిపుత్రాయ అభిదుద్రావ వేగితః || 6.76.22 ||

తమభ్యాశగతం దృష్ట్వా వానరేంద్రో మహాబలః |
ఆజఘానాశ్వకర్ణేన ద్రుమేణాతిబలస్తదా || 6.76.23 ||

బాహులం చాస్య సనిస్త్రీంశమాజఘాన స ముష్టినా |
వాలిపుత్రస్య ఘాతేన స పపాత క్షితావసీః || 6.76.24 ||

తం దృష్ట్వా పతితం భూమౌ ఖడ్గం ముసలసన్నిభం |
ముష్టిం సంవర్తయామాస వజ్రకల్పం మహాబలః || 6.76.25 ||

స లలాటే మహావీర్యమంగదం వానరర్షభం |
ఆజఘాన మహాతేజాః స ముహూర్తం చచాల హా || 6.76.26 ||

స సంజ్ఞాం ప్రాప్య తేజస్వీ వాలిపుత్రః ప్రతాపవాన్ |
ప్రజంఘస్య శిరః కాయాత్ పాతయామాస ముష్టినా || 6.76.27 ||

స యూపాక్షోఽశ్రుపూర్ణాక్షః పితృవ్యే నిహతే రణే |
అవరుహ్య రథాత్ క్షిప్రం క్షీణేషుః ఖడ్గమాదదే || 6.76.28 ||

తమాపతంతం సంప్రేక్ష్య యూపాక్షం ద్వివిదస్త్వరన్ |
ఆజఘానోరసి క్రుద్ధో జగ్రాహ చ బలాద్ బలీ || 6.76.29 ||

గృహీతం భ్రాతరం దృష్ట్వా శోణితాక్షో మహాబలః |
ఆజఘాన మహాతేజా వక్షసి ద్వివిదం తతః || 6.76.30 ||

స తతోఽభిహతస్తేన చచాల చ మహాబలః |
ఉద్యతాం చ పునస్తస్య జహార ద్వివిదో గదాం || 6.76.31 ||

ఏతస్మిన్నంతరే మైందో ద్వివిదాభ్యాశమాగమత్ |
యూపాక్షం తాడయామాస తలేనోరసి వీర్యవాన్ || 6.76.32 ||

తౌ శోణితాక్షయూపాక్షౌ ప్లవంగాభ్యాం తరస్వినౌ |
చక్రతుః సమరే తీవ్రమాకర్షోత్పాటనం భృశం || 6.76.33 ||

ద్వివిదః శోణితాక్షం తు విదదార నఖైర్ముఖే |
నిష్పిపేష స వీర్యేణ క్షితావావిధ్య వీర్యవాన్ || 6.76.34 ||

యూపాక్షమభిసంక్రుద్ధో మైందో వానరపుంగవః |
పీడయామాస బాహుభ్యాం పపాత స హతః క్షితౌ || 6.76.35 ||

హతప్రవీరా వృథితా రాక్షసేంద్రచమూస్తథా |
జగామాభిముఖీ సా తు కుంభకర్ణాత్మజో యతః || 6.76.36 ||

ఆపతంతీం చ వేగేన కుంభస్తాం సాంత్యయచ్ఛమాం |
అథోత్కృష్టం మహావీర్యైర్లబ్ధలక్ష్మైః ప్లవంగమైః || 6.76.37 ||

నిపాతితమహావీరాం దృష్ట్వా రక్షశ్చమాం తదా |
కుంభః ప్రచక్రే తేజస్వీ రణే కర్మ సుదుష్కరం || 6.76.38 ||

స ధనుర్ధన్వినాం శ్రేష్ఠః ప్రగృహ్య సుసమాహితః |
ముమోచాశీవిషప్రఖ్యాంచరాన్ దేహవిదారణాన్ || 6.76.39 ||

తస్య తచ్ఛుశుభే భూయః సశరం ధనురుత్తమం ।
విద్యుదైరావతార్చిష్మద్ద్వితీయేంద్రధనుర్యథా ॥ 6.76.40 ॥

ఆకర్ణకృష్టముక్తేన జఘాన ద్వివిదం తదా ।
తేన హాటకపుంఖేన పత్రిణా పత్రవాససా ॥ 6.76.41 ॥

సహసాభిహతస్తేన విప్రముక్తపదః స్ఫురన్ ।
నిపపాత త్రికూటాభో విహ్వాలన్ ప్లవగోత్తమః ॥ 6.76.42 ॥

మైందస్తు భ్రాతరం తత్ర భగ్నం దృష్ట్వా మహాహవే ।
అభిదుద్రావ వేగేన ప్రగృహ్య విపులాం శిలాం ॥ 6.76.43 ॥

తాం శిలాం తు ప్రచిక్షేప రాక్షసాయ మహాబలః ।
బిభేద తాం శిలాం కుంభః ప్రసన్నైః పంచభిః శరైః ॥ 6.76.44 ॥

సంధాయ చాన్యం సుముఖం శరమాశీవిషోపమం ।
ఆజఘాన మహాతేజా వక్షసి ద్వివిదాగ్రజం ॥ 6.76.45 ॥

స తు తేన ప్రహారేణ మైందో వానరయూథపః ।
మర్మణ్యభిహతస్తేన పపాత భువి మూర్చ్ఛితః ॥ 6.76.46 ॥

అంగదో మాతులౌ దృష్ట్వా మథితౌ తు మహాబలౌ ।
అభిదుద్రావ వేగేన కుంభముద్యతకార్ముకం ॥ 6.76.47 ॥

తమాపతంతం వివ్యాధ కుంభః పంచభిరాయసైః ।
త్రిభిశ్చాన్యైః శితైర్బాణైర్మాతంగమివ తోమరైః ।
సోఽంగదం బహుభిర్బాణైః కుంభో వివ్యాధ వీర్యవాన్ ॥ 6.76.48 ॥

అకుంఠధారైర్నిశితైస్తీక్ష్ణైః కనకభూషణైః ।
అంగదః ప్రతివిధ్ధాంగో వాలిపుత్రో న కంపతే ॥ 6.76.49 ॥

శిలాపాదపవర్షాణి తస్య మూర్ధ్ని వవర్ష హా |
స ప్రచిచ్ఛేద తాన్ సర్వాన్ బిభేద చ పునః శిలాః || 6.76.50 ||

కుంభకర్ణాత్మజః శ్రీమాన్ వాలిపుత్రసమీరితాన్ |
ఆపతంతం చ సంప్రేక్ష్య కుంభో వానరయూథపం || 6.76.51 ||

భ్రువౌ వివ్యాధ బాణాభ్యాముల్కాభ్యామివ కుంజరం |
తస్య సుస్రావ రుధిరం పిహితే చాస్య లోచనే || 6.76.52 ||

అంగదః పాణినా నేత్రే పిథాయ రుధిరోక్షితే |
సాలమాసన్నమేకేన పరిజగ్రాహ పాణినా || 6.76.53 ||

సంపీడ్యోరసి సస్కంధం కరేణాభినివేశ్య చ |
కించిదభ్యవనమ్యైనమున్మమాథ మహారణే || 6.76.54 ||

తమింద్రకేతుప్రతిమం వృక్షం మందరసన్నిభం |
సముత్స్పృజత వేగేన మిషతాం సర్వరక్షసాం || 6.76.55 ||

స చిచ్ఛేద శితైర్బాణైః సప్తభిః కాయభేదనైః |
అంగదో వివ్యథేఽభీక్షం స పపాత ముమోహా చ || 6.76.56 ||

అంగదం పతితం దృష్ట్వా సీదంతమివ సాగరే |
దురాసదం హరిశ్రేష్ఠా రాఘవాయ న్యవేదయన్ || 6.76.57 ||

రామస్తు వ్యథితం శ్రుత్వా వాలిపుత్రం మహాహవే |
వ్యాదిదేశ హరిశ్రేష్ఠాంజాంబవత్ప్రముఖాంస్తతః || 6.76.58 ||

తే తు వానరశార్దూలాః శ్రుత్వా రామస్య శాసనం |
అభిపేతుః సుసంక్రుద్ధాః కుంభముద్యతకార్ముకం || 6.76.59 ||

తతో ద్రుమశిలాహస్తాః కోపసంరక్తలోచనాః |
రిరక్షిషంతోఽభ్యపతన్నంగదం వానరర్షభాః || 6.76.60 ||

జాంబవాంశ్చ సుషేణశ్చ వేగదర్శీ చ వానరః |
కుంభకర్ణాత్మజం వీరం క్రుద్ధాః సమభిదుద్రువుః || 6.76.61 ||

సమీక్ష్యాపతతస్తాంస్తు వానరేంద్రాన్ మహాబలాన్ |
ఆవవార శరోఘ్నిణ నగేనేవ జలాశయం || 6.76.62 ||

తస్య బాణపథం ప్రాప్య న శేకురపి వీక్షితుం |
వానరేంద్రా మహాత్మానో వేలామివ మహోదధిః || 6.76.63 ||

తాంస్తు దృష్ట్వా హరిగణాఞ్శురవృష్టిభిరర్దితాన్ |
అంగదం పృష్ఠతః కృత్వా భ్రాతృజం ప్లవగేశ్వరః || 6.76.64 ||

అభిదుద్రావ సుగ్రీవః కుంభకర్ణాత్మజం రణే |
శైలసానుచరం నాగం వేగవానివ కేసరీ || 6.76.65 ||

ఉత్పాట్య చ మహావృక్షానశ్వకర్ణాదికాన్ బహలాన్ |
అన్యాంశ్చ వివిధాన్ వృక్షాంశ్చిక్షేప స మహాకపిః || 6.76.66 ||

తాం ఛాదయంతీమాకాశం వృక్షవృష్టిం దురాసదాం |
కుంభకర్ణాత్మజః శ్రీమాంశ్చిచ్ఛేద స్వశరైః శితైః || 6.76.67 ||

అభిలక్ష్మ్యేణ తీవ్రేణ కుంభేన నిశితైః శరైః |
ఆచితాస్తే ద్రుమా రేజుర్యథా ఘోరాః శతఘ్నయః |
ద్రుమవర్షం తు తద్ భిన్నం దృష్ట్వా కుంభేన వీర్యవాన్ || 6.76.68 ||

వానరాధిపతిః శ్రీమాన్ మహాసత్త్వో న వివృధే |
స విధ్యమానః సహసా సహమానస్తు తాంఛరాన్ || 6.76.69 ||

కుంభస్య ధనురాక్షిప్య బభంజేంద్రధనుఃప్రభం ।
అవప్లుత్య తతః శీఘ్రం కృత్వా కర్మ సుదుష్కరం ॥ 6.76.70 ॥

అబ్రవీత్ కుపితః కుంభం భగ్నశృంగమివ ద్విపం ।
నికుంభాగ్రజ వీర్యం తే బాణవేగం తదద్భుతం ॥ 6.76.71 ॥

సన్నతిశ్చ ప్రభావశ్చ తవ వా రావణస్య వా ।
ప్రహృదబలివృత్రఘ్నకుబేరవరుణోపమ ॥ 6.76.72 ॥

ఏకస్త్వమనుజాతోఽసి పితరం బలవత్తరం ।
త్వామేవైకం మహాబాహుం శూలహస్తమరిందమం ॥ 6.76.73 ॥

త్రిదశా నాతివర్తంతే జితేంద్రియమివాధయః ।
విక్రమస్వ మహాబుద్ధే కర్మాణి మమ పశ్య చ ॥ 6.76.74 ॥

వరదానాత్ పితృవ్యస్తే సహతే దేవదానవాన్ ।
కుంభకర్ణస్తు వీర్యేణ సహతే చ సురాసురాన్ ॥ 6.76.75 ॥

ధనుషీంద్రజితస్తుల్యః ప్రతాపే రావణస్య చ ।
త్వమద్య రక్షసాం లోకే శ్రేష్ఠోఽసి బలవీర్యతః ॥ 6.76.76 ॥

మహావిమర్దం సమరే మయా సహ తవాద్భుతం ।
అద్య భూతాని పశ్యంతు శక్రశంబరయోరివ ॥ 6.76.77 ॥

కృతమప్రతిమం కర్మ దర్శితం చాస్త్రకౌశలం ।
పతితా హరివీరాశ్చ త్వయైతే భీమవిక్రమాః ॥ 6.76.78 ॥

ఉపాలంభభయాచ్చైవ నాసి వీర మయా హతః ।
కృతకర్మపరిశ్రాంతో విశ్రాంతః పశ్య మే బలం ॥ 6.76.79 ॥

తేన సుగ్రీవవాక్యేన సావమానేన మానితః ।
అగ్నేరాజ్యపలతస్యేవ తేజస్తస్యాభ్యవర్ధత ॥ 6.76.80 ॥

తతః కుంభస్తు సుగ్రీవం బాహుభ్యాం జగ్రహే తదా |
గజావివాతీతమదౌ నిఃశ్వసంతౌ ముహుర్ముహుః || 6.76.81 ||

అన్యోన్యగాత్రగ్రథితౌ ఘర్షంతావితరేతరం |
సధూమాం ముఖతో జ్వాలాం విస్ఫుజంతౌ పరిశ్రమాత్ || 6.76.82 ||

తయోః పాదాభిఘాతాచ్చ నిమగ్నా చాభవన్మహీ |
వ్యాఘూర్ణితతరంగశ్చ చుక్షుభే వరుణాలయః || 6.76.83 ||

తతః కుంభం సముత్క్లిప్య సుగ్రీవో లవణాంభసి |
పాతయామాస వేగేన దర్శయన్నుదధేస్తలం || 6.76.84 ||

తతః కుంభనిపాతేన జలరాశిః సముత్థితః |
వింధ్యమందరసంకాశో విససర్ప సమంతతః || 6.76.85 ||

తతః కుంభః సముత్పత్య సుగ్రీవమభిపాత్య చ |
ఆజఘానోరసి క్రుద్ధో వజ్రకల్పేన ముష్టినా || 6.76.86 ||

తస్య వర్మ చ పుస్పోట సంజజ్ఞే చాపి శోణితం |
తస్య ముష్టిర్మహావేగః ప్రతిజఘ్నేఽస్థిమండలే || 6.76.87 ||

తస్య వేగేన తత్రాసీత్ తేజః ప్రజ్వలితం మహాత్ |
వజ్రనిష్పేషసంజాతా జ్వాలా మేరోర్యథా గిరేః || 6.76.88 ||

స తత్రాభిహతస్తేన సుగ్రీవో వానరర్షభః |
ముష్టిం సంవర్తయామాస వజ్రకల్పం మహాబలః || 6.76.89 ||

అర్చిఃసహస్రవికచరవిమండలవర్చసం |
స ముష్టిం పాతయామాస కుంభస్యోరసి వీర్యవాన్ || 6.76.90 ||

స తు తేన ప్రహారేణ విహ్వలో భృశపీడితః |
నిపపాత తదా కుంభో గతార్చిరివ పావకః || 6.76.91 ||

ముష్టినాభిహతస్తేన నిపపాతాశు రాక్షసః |
 లోహితాంగ ఇవాకాశాద్ దీప్తరశ్మిర్యదృచ్ఛయా || 6.76.92 ||

కుంభస్య పతతో రూపం భగ్నస్యోరసి ముష్టినా |
 బభౌ రుద్రాభిపన్నస్య యథా రూపం గవాం పతేః || 6.76.93 ||

తస్మిన్ హతే భీమపరాక్రమేణ
 ప్లవంగమానామృషభేణ యుద్ధే |
 మహీ సశైలా సవనా చచాల
 భయం చ రక్షాంస్యధికం వివేశ || 6.76.94 ||

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే షట్సప్తతితమః సర్గః ||